

NAUJĖS KNĪNGAS

„Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“

STRAZDAUSKĖ JUONA PORTĒGRAPĒJĖS

2010 metu pavasari žornala „Žemaitiu žemė“ redakcijė išleida literatūruoluogės prufesuerės Daujuotītės Vėktuorėjės knīnga „Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“. Parašīta ana žemaitėškā (varniškiu tarmė) pagal autuorės atsėmenamus anuos gėminies, daugiausė muotrėšku, balsus (išsireiškėmus, mintės), vo šalėp spausdėnamas ėr lietovėšks knīngas teksts. Leidėnīs gausė iliustrouts autuorės gimtūju vėitu portėgrapėjuoms, katrū autuorė ĩr Strazdauskė Juons, Šliuogeris Arvīds, Daujuotis Juons, Valuckienė Virginėjė ėr Mukienė Danutė.

Knīngas ĩzonguo „Pasiaiškīnimas“ V. Daujuotītė raša: „Gal turėčiau paaiškīnti ar pasiaiškīnti.

Po motinos mirties ilgai galėjau tik apie ją galvoti, lyg pratėsinėti gyvenimā atsīmindama, kartodama žodžius, posakius. 2008 m. rugsėjo pabaigoje pradėjau rašyti ir gana greit parašīau ilgokā tekstā, kurį ir pavadināu „Motina“.

Nemāniau, kad galiu rašyti žemaitiškai, tik motinos balso stengiausī, kiek įmanoma, neiškreipti. Nekalbėju kitaip – tik žemaitiškai, kaip varniškiā, *dūnininkai*.

Maniau, kad baigiau, bet ne, nepaleido. Grįžau atgal, jau žemaitiškai, laisvu eiliavimu. Bet jau bendriau – ĩ moteriškāją savo gimīnė, iš abiejū pusiū – motinos ir tėvo. Bandau užrašyti, kā esu girdėjusi; kad ir silpniau, bet dar tebegirdžiu. Daug kā lyg pro ūkus – *balsai ūkuose*.“

Knīnga solaukė dėdėlė žemaitiu ėr ne žemaitiu diemesė. Mėslėjem ka kū tuoliau, tū daugiau mums anuos reikies ėr vės daugiau būs anuos ėiškontiū. Ka ėr diel tuokiū Daujuotītės Vėktuorėjės eiliū, katras spausdėnam šemė žornala numerie.

Parėngė SUNGAILIENĖ Loreta

žemė na tik diel' dūnas
rek dalintīs, na tik sau,
je to nieka, ė tau nieka,
vėskas ĩ paprastā, vakā,
jje dūsi, ė gausi,
nie truobuos ba dūmu,
dūna iš žemės, al' žemė
na tik diel' dūnas,
dā ė diel' dongaus

žemaitė ĩ tuokī pat,
al' ė na vėsā tuokī, jau lietovė,
musiek senė sulietoviejėn,
žemaičius pajunti,
kāp nu Lūkės ožlėpi ont Šatrėjės,
kāp atsėsoki priš vieji, paveizi,

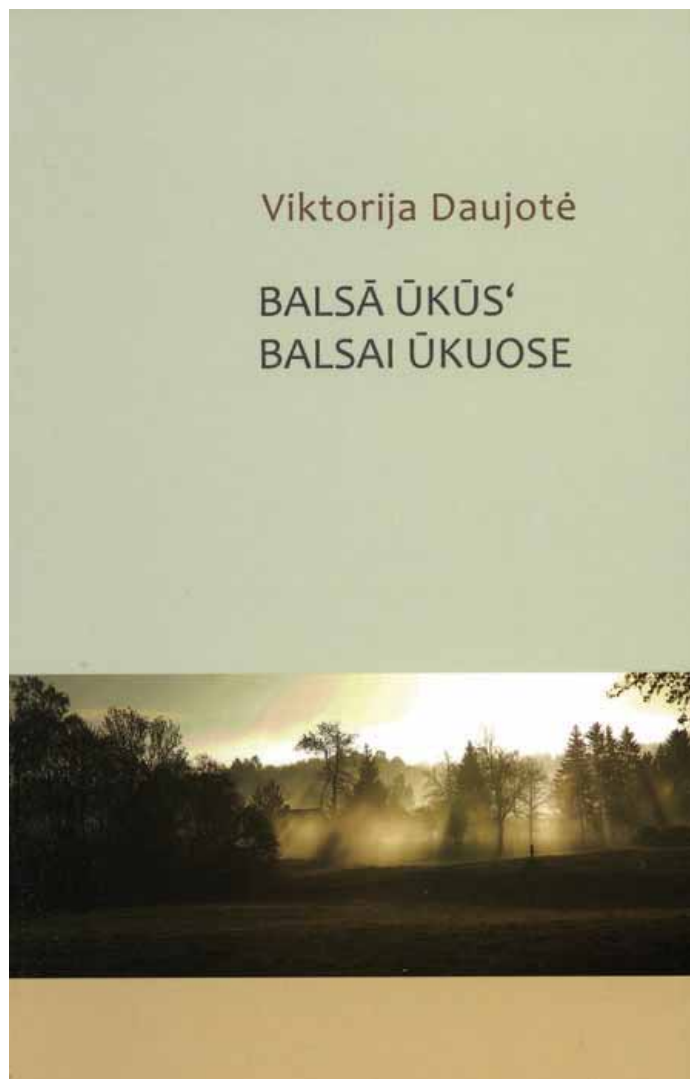
Strazdauskė Juona portėgrapėjė

vėskas vėrp, mainuos,
 è matā, ka nie ni juokė kronta – – –
 paskiau eini keloko par mėška,
 vītuoms šlaps, šatruoms nukluots,
 didelė akminā, apsamanuojėn,
 dā è so žėnklās kažėkuokės,
 so rontās,
 dongos pėlkesnis,
 debesis, garsā kėtāp,
 al' kāp – nasopronti

mas vėsas liūbam dainiūsma,
 mamuneli, sesū Bruonė èr aš,
 sīkės dā è tievs, è bruolielis omžėnatilsi,
 aš dā kon, pīmenė dā vėsā,
 al' balsa turiejau, davė Dievs,
 mama tas senonsės liūb līps mon
 vės pajimtė, anuos ī omžėnas, sakīs,
 kap dongos, žemė, žalės pīvas;
 kāp liūb isėdaiņiūsio, kāp isėlingūsio,
 ruodies, ka monės è nabie,
 tik garsos ėn kap iš kuokiuos toštumuos,
 jug kas mon tī jūdbierė, kas mon
 tī tiltelė a tuos marelės, kuo tèn iška,
 kon kas baras, al' vėskas kel, neš
 kap kuoks vies èš dėdelė mėška,
 vuo ont širdīs gerā, gerā

kīk tuos Lietuvuos –
 tīk, kīk žmuoniū, gīvū è numėrosiu,
 kīk dāktū è kīk žuodžiu,
 èr i pasakas susėviersiu,
 kīk truobuo, unt vėšku rakibuolu,
 vėskon rėk susėgalvuotė – è žuodžius,
 è pondīvus, è grabus, è lingīnės kībontės,
 è ton tievīnė, katruos nieks namatė,
 tik dongo, tieva, muotina,
 žemė, medi, mėška,
 dā kaimīna; al' sīkės pamatuom –
 nažėnau, a vėsė, gal' tik puo vīna

kresti mielīnū baltū, rauduonū bolbėkiu
 prūda pakraštie nuplauno, nuteluškūjo,
 kuokės gražės, kāp sosėdedi
 skostė i sena krieži,
 naatsėdžiaugo, kap so lokštās nudažītas vėsas,
 bikor narasi tuokiū, kap mūsosės,
 tuos patės nu senū senuovės, mums tink,
 verdo so lupīnuom ont mažuos ognīs,

Daujuotītės Vėktuorėjės knīngas „Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose“ viršielis.
 Dailīninkė Rībakuovienė Deimantė. Unt vėršelė – Strazdauskė Juona
 portėgrapėjė

korstau atsargė, veizo pruo longa,
 a jau parėn i staldā āvis, a prirėšts Sargis,
 lauko vėsūn ont večerės,
 po dīnuos vargū susėrinks

kuova mienesi onkstibījė rīkmetė
 ī tuokiuos keistuos spalvuos –
 ūkā pėlkā lelėjavė, sīkės mieleni,
 jie veizi nu klevū unt muokīklas,
 èš pelkiu kėln kap kuokī dūmā,
 kap avis par dongo,
 jie alksnės kūreni, tāp būn

nieks nagal' žėnuotė,
 èš kor užėn tomsa unt žmuogaus,
 kap debesis kuokī su perkūnjė,
 žmuonis sīkės pasmerk skaudė,
 al' è patīms jug vėsāp būn,

(Nukelta i 34 p.)

(Atkelta iš 33 p.)

ė galem, ė nagalem,
a na eš tén pat
ė džiaugsmā, ė vargā jūdi,
nažēnā juk, su kūm būsi
pri stala pasvadints,
kuokio vardo kīnuo pavadints –
na tava valiuo

aš anas iš tuolī pažinsto –
našlelės, ė senas kap aš, ė dā apījaunės –
dabā tīk vīru tuos mašinas,
tas gierėms ešpjaun –
kėtāp našlelė veiz, tonkē nusėriekusi,
nuors sīkēs ė lėngviau,
al' vis tīk vīna,
ė kėtāp ēn, kėtuoks žingsnis,
vės pakraštelēs, je ė purvīns,
ka tik naužkliūto kam,
su nešulēs abijuos ronkuos,
juk neš kap už do,
eš kor beito, vės kap nu kapūn

apošruotoks bova mona numīlieta vīta,
rets, saulietis, vėdurie da akminā lėkėn,
prileki, atsėsiedi, papartē minkštē, apvītėn,
žemūgės, grībā, mama rudmeisės liūb skintė

kap kuokius lapus, žīmā liūb prisliegtė,
vuo bruolioks slīkūn liūb kastīs, čė pat ė vundū,
aplīnkū kvīnā, gelsvė ė balsvė barkūnā,
Dievi, kudie tén tāp švīsė vėskas, šėlta,
tī kiminā, kap šėlks, pasinero ligi alkūniu

vuot, apī kon dabā pamėslėjau,
apei bėtės laukėnės, liūbam griebtė
so mamō palei dauba, musiek, žėnā,
padaubie pri tū beržioku, ė užkabėnam
katra so grieblio lėzda, ka pasėpėl,
vuo ūžėms, vuo pūlėms, lekam žemīn,
palaukam kīk, aprimst, mama ė eštrauk kuori,
saka, vis tīk nabgīvens tuo vītuo, pasiolpam,
ė mažīsīms nešam, juk ė anī nuor,
dā ė kamanės bova, vīnās metās susėmetė
puo akmėno, kap orvė kuokemė,
vakarė so Juzėkė priglaudam ausės,
garsā visuokī, ūž, morm, kuten

kīk tat žmuogos gal' atmintė,
garsus, balsus, mintės

kuokės jau kiaupīnės, ė napamačiau
kāp išdīga-sužīda, mamunelė liūb rinks,
šaltamė vundinie išmirkīs, uždies
rūgšta pīna uždies ė līps valgītė su dūna,
ka skuorboto nasėrgtomiem;

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

mon patink, kãp anuos žĩd,
pël nas bêçiu, tuoks geltuonoms,
kap mažas saulêkês ont žemis,
vuo paskũm pakêln pũkiokã
êr išlek, êr išlek – – –
nuj, sunkê išnaikintê,
pri monês kuožnãs metãs
anũn daugiau ê daugiau pletas

ka galietumê ramê numêrtê,
rêk torietê ramê šêrdê,
vuo kãp nugĩvensi,
ka vêskas tãp švarê, grĩnã,
ê baugos užitat smertis,
ê geni anũn nu savês
kãp išmanĩdama – – –
veiziek, kuoks debesês užejê,
ê vies kuoks tomsos

kãp mama numêrê,
gailiejaus dêdelê,
vêskon jũdã parsidažiau, tomsê,
sĩkês liũbu pamislĩtê,
ka jau kêta mona dalelê,
jie kas bluogã so monêm,
nabrêk basakĩtê,

kãp nuorintãs pataikintê,
ka anã nabũto sunkê – – –
al' jug liũbu biegtê
ka ê patomsês,
pabũtê, pariektê,
– kuokê ratunka
tau bagalio dũtê, – liũb sakĩs, –
jau esi nu mona kepala atrĩkta,
atskêra rĩkie

Pagirgždũtie
tuokĩ dêdelê žalê laukã,
liũb pavasarês êšleistê karvês
i žardĩna, jau žuolies ĩ, al' najied,
tik žvalguos, žvalguos, ton žaloma
tik ger, ger... tus žalsvus ũkus,
kažêkãp liũb jauso ont krotênês,
ka ê mon gerã

matã, išejau iš mienesêniu bolbiu,
a to anas atmini, kãp liũb kasma onkstĩ,
mona mama dã muokiejê ê pakiaušinietê,
sokêš, liũb pêrstus i žemê ê apês kelmoka,
ê pasijims didžionsis – kap žonsis kiaušius
êš žemês šêltuos

(Nukelta i 36 p.)

(Atkelta iš 35 p.)

sakā, ka natori čiesa,
al' kudie aš tuo eilie
patė paskutėnė ē paskutėnė,
kudie kitims tori, vuo mon nablīkt

je speigs žīmuos nakti,
kāp vēskas kaimė skomb, aid,
kap bažninčiuo, kuokī balsā,
ē tuo mūsa maža šunītė

kap tavi kas ūdīto ēr ūdīto –
rudū, rudū, rudū – – –
tomsės, padūmavosės dīnas,
vuo naktis ēlgas, jūdas,
atsėbundi, nabožmīgti,
ali bijė ē pasėjudintė

aš savūsūs vākus gīniuojau
kap kuoks šū – – –
kėtas buobas vēsāp liūb pašnekietė,

vuo aš tīliejau, dontis sukondusi,
ka ē kāp tēn būtom,
munījė geriausė, munījė gražiausė,
al' pardaug bovau mondri,
pardaug sava laikiaus,
jie padžiūst šaknis,
naėlgā džiaugsīs ē vėršūniem

ka žīd tāp ba pruota,
mon kažėkāp skaudė, naramė,
kap kuokemė baliū, i katron nesi pavadints,
stuovi sau vīns,
al' jemi nu balta apdėngta stala,
jemi dūnas, tepīs svīsta, isėpili vīna

bėtės tuo žīdončiuo vuobelie
nu aušruos ligi sutemstont',
dūzg, ūž, ūž iš vīna –

sīkės ē šiorpė, tas baltoms,
tī balsā, garsā i ausės, vēskas vėrp, vėrp,
ligo gėrdietomi kažikūn uždrausta

Strazdauskė Juona portėgrapėje

to, jūda žemė, žemeli mona,
 kīk par omžiu sava tavės par ronkas parleidau,
 svadėnau ė ruoviau, kasiau ė raviejau,
 kīk kelės apejau,
 kap kuokės Kalvarėjės – – –
 to, jūdā žemė, žemeli mona,
 užberk naskaudė mon akės,
 borna mona, ka būs čiesos

nasopronto, kудie tī paukštė
 tāp mažā bagīst, ar aš naprigėrdo,
 a kāp čė ī; liūb nu onksčiausė rīkmetė
 ligi vakara skleidas laukā nu tūn balsūn,
 nu tūn garsūn vēsuokiūn,
 kap kuokiūn pasėlabinėmu – – –
 vuo dabā tīlė tīlė, apsėdžiaugo
 ka ė mašina kuokė ėšgėrsto;
 Dīvaliau, Dīvaliau, kon to bagali padarītė,
 jie tava šėrdės tik – paklabt paklabt

mama, to nuoriejė popu, tūn didžiūju,
 kap Pagėrgždūtie ka liūb siesma,
 parvežiau, ožteks vėsā ežė,
 – musiek nabrėks mon, ka nabrūp,
 atidūk susiedė, ana džiaugses

sodžiūvosės kuokės, nabikondamas,
 musiek senė išaižītas

kon vės atmeno –
 ton autuobosa ėš Skūda,
 tāp onkstī, ka ė vasara vuos švint,
 vuo rodini dā jūda,
 piestė pruo Nakačė ka skobo,
 ka napavielūčiūo,
 vuo kuojės nutrintas,
 – jie, jau ī, lauk, –
 važiūjo pri sava vāka i Vėlnio
 pruo muotinas Laukuva

paskutini sīki išeidama ėš senuosės truobuos
 atsėsokau ė pamačiau, ka unt koknės tabie rinkė,
 nusėjėmiau pīšinus, susėvieriau unt ronkas
 kap kuokius žīdus a ontronkius
 ė parsėvežiau, al' nareikiejė,
 Viežaičiūs kruosnė kėtāp,
 pamislījau, kad ė aš napritapso, tuokė maža, mėnka,
 čė muotrėškas stėprės, dėdelės, tuokės dronsės,
 sunkė bova, pripratusi bovau lėnktīs, klausītė,
 puo tieva mirtīs kap ė atsėtīsiau, pradiejau gīventė,
 al' vės ausiem karpīdama

(Nukelta i 38 p.)

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

(Atkelta iš 37 p.)

narėk savės dėdelė gailietis,
parieko, jie sunkė, ka nieks namata,
ė kon, ė viel ėno,
ka pamislijo, kīk tūn vargūn –
nasodietumi nie i juokė daina;
vuo kas bagal mon atsėtėktė,
jug vėskas jau ī atsėtėkėn,
lėngvė dabā eso kap pūks,
katrūn vies stom ė atsėtūposė

kuokės sausas tuos mona ginslas,
kraujė vėsā nabier musiek,
nabgīniuokėt nu monės smertė,
jau ī laiks ožsėmerktė – – –
– al' kuokī muonā mona galvelie:
ruoduos, ka dīgst ė dīgst, atžel ė atžel
puo longās dievmedoks,
bovau šakėkė i stėklėnė pamerkusi,
vuo nabrėk mon anuo,
rauno, rauno, nabišrauno, nabsidūd

Strazdauskė Juona portėgrapėjė

Mėšks; kalba nomėškė
garsū ėš tən pėlna atmintės,
keitas, mainuos, vėrst i balsus,
žuodė tī patis ė kėtė, kėtāp palėnktė,
kėtāp skomb; ė žīd kėtāp tən balas
balsus gėrdietus gėrdo-tabgėrdo,
ė gražos mon ī tas gėrdiejėms,
ta kalba nomėškė gėrda ė gėrda,
kap tas mažas šaltėnoks pri mėška

Strazdauskė Juona portėgrapėjė